

mogućnosti usporedbe pojedinih gradova, ali i uvid u funkcioniranje istočnojadranskoga područja kao karakteristične cjeline, koja je istodobno bila dubinski prožeta društvenim, pravnim i upravnim odlikama sredozemnoga priobalja. To je, unatoč svojstvenome prihvaćanju i asimiliranju došljaka, osobito vidljivo kroz poslovno djelovanje pridošlica, njihovome društvenom i pravnom statusu i iskoristivosti za potrebe gradske zajednice, što ih je vodilo k društvenome ugledu ili bacalo na društvene i gradske margine.

Marija Antoaneta Bašić

Anamaria Jančik

**Međunarodni znanstveni skup “King”
Maria Theresia (Zagreb, 10. i 11. travnja
2017.)**

Godina 2017. predstavlja tristotu godišnjicu rođenja carice Marije Terezije čije je žezlo ostavilo velik trag na ondašnje zemlje Habsburške Monarhije, a nasljeđe njezine vladavine živi i danas diljem srednje Europe u državama slijednicama Austro-Ugarske Monarhije. Iz toga razloga tri su krovne povijesne institucije u Hrvatskoj – Hrvatski državni arhiv, Hrvatski povijesni muzej i Hrvatski institut za povijest, pod visokim pokroviteljstvom predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović, odlučile održati međunarodnu znanstvenu konferenciju usredotočenu na razdoblje vladavine Marije Terezije.

Nakon uvodnih pozdravnih govora skup je otvorio William O’Reilly sa Sveučilišta u Cambridgeu svojim izlaganjem “*All the King’s men.*” *Maria Theresia, Charles III, Francis Stephen and the making of a King* u kojemu je razmotrio odnos Marije Terezije s njezinim ocem i mužem prije njezine krunidbe u Požunu 1741. godine. Pritom je otvorio zani-

mljiva pitanja u vezi s mitom, simbolikom i osobnim identitetom te načinom kako rituali sudjeluju u konstrukciji ili perpetuaciji osobnih i društvenih identiteta.

Vlad Popovici (*The Establishment of the Grenzer Infantry Regiments in Transylvania*) za svoje je izlaganje obradio “jedan od najistaknutijih” činova Marije Terezije u rumunjskoj historiografiji – osnutak krajiških pukovnija u Transilvaniji. Popovici je pružio pregled tih činova dotičući se pritom vojne, političke, ekonomske i religijske dimenzije te kratkih i srednjoročnih implikacija na društvo u cjelini.

Istvan Nagy-L. u svojem izlaganju *The Rise of Croatian Generals – A Lesser Known Impact of the Military Reforms under Maria Theresia* prezentirao je istraživanje o utjecaju hrvatskih generala u vojskama Habsburške Monarhije. Iz statističke analize koju je Nagy prezentirao može se iščitati nerazmjerno velik postotni udio hrvatskih generala u postrojbama Habsburške Monarhije (s obzirom na veličinu teritorija i broj stanovnika) za što su, prema Nagy, zaslužne reforme Marije Terezije. Ujedno je na izlaganju bilo riječi i o društvenoj mobilnosti u Habsburškoj Monarhiji jer su gotovo polovica hrvatskih generala bili neplemići koji su kroz uspješnu vojnu karijeru enobilirani.

Drugi blok izlaganja na Hrvatskome institutu za povijest otvorio je Alexander Buczynski (*The “Small War” that Helped Save the Monarchy: A Maria Theresian Military Revolution?*). Temeljna tema njegova izlaganja jest velik utjecaj graničarskih, neregularnih trupa u ratu Marije Terezije protiv Pruske. U obrazloženju Buczynski odlazi toliko daleko da postavljanje krajišnika i pandura baruna Trencka nasuprot stajaćoj pruskoj vojsci, suprotno konvencijama tadašnjega doba te usprkos protivljenju vojnoga vrha Monarhije, naziva svojevrsnom vojnom revolucijom Marije Terezije odnosno još jednom u nizu vojnih inovacija u ranome modernom dobu.

Nakon toga katedru je zauzeo Vedran Klaužer koji je svojim izlaganjem *Defending*

the Queen: Croatian Grenzer Regiments during the Seven Years War objasnio ulogu graničara u Sedmogodišnjemu ratu na primjeru nekoliko bitaka. Iako su bili organizirani kao linijska pješadija tipična za ono doba, graničari su ipak specifično bili korišteni kao elitne lake trupe s posebnim zadaćama koje spadaju u domenu takozvanoga malog rata.

Juraj Balić je potom održao izlaganje o recepciji graničara u britanskim novinama (*In Her Majesty's Service: Newspaper Reports on the „Lycanian“ Grenzer in Wars during the Reign of Maria Theresia*). Obuhvaćajući razdoblja iz prethodna dva izlaganja (Rat za austrijsku baštinu i Sedmogodišnji rat), ovim izlaganjem je fokus ipak prebačen s djela graničara u tim sukobima na recepciju tih djela u britanskim novinskim izvješćima. Graničari su imali uglavnom pozitivnu recepciju u britanskim novinama, za razliku od reputacije kakva ih je ponekad pratila u Habsburškoj Monarhiji i posebno u Pruskoj. Tim izlaganjem zaključen je prvi tematski dio konferencije (Stupanje na prijestolje i rat), koji se održao na Hrvatskome institutu za povijest.

Drugi tematski skup (Reforme) započeo je otvaranjem prigodne izložbe u predvorju Hrvatskoga državnog arhiva. Među eksponatima ističe se Hrvatska pragmatička sankcija. Znanstveni dio skupa otvorila je Ivana Horbec izlaganjem o Političko-kameralnome studiju osnovanome 1769. godine u Varaždinu: *Lessons in „Good Policy“ for the King's Servants: Political and Cameral Studies in Croatia (1769 – 1776)*. U izlaganju se dotaknula šire tematike razvoja obrazovnoga sustava pod kontrolom države, procesa koji je u većoj mjeri dovršio Josip II., sin Marije Terezije. Autorica je također problematizirala i kritički procijenila uspjeh i odjek toga studija u hrvatskim zemljama.

Slijedilo je izlaganje Valentine Janković (*Matrimonial Arrangements in the Service of Prestige, Social and Political Connections, Public and Military Services, and the Material Wellbeing of Croatian Noble Families during Maria Theresia's Reign*) o društvenoj

i političkoj važnosti obiteljskih veza u službi Marije Terezije. Na primjeru Suzane Malatinszky V. Janković obradila je i demonstrirala prednosti povoljnoga bračnog aranžmana u aristokratskome društvu kakvo je vladalo u Habsburškoj Monarhiji. Ta povezanost mogla je imati pozitivan, ali i negativan učinak.

Drugi blok izlaganja u prostorijama Hrvatskoga državnog arhiva otvorila je Kristina Milković prezentirajući zajednički rad s Ivanom Funde (*The „Militar Graenitz Rechten : An 18th – Century Legal Reform of the Military Frontier*). U svojem izlaganju K. Milković obradila jetakozvana Krajiška prava, prikazala njihov sadržaj te analizirala njihov velik utjecaj na život u Vojnoj krajini. Prava su zasjenila do tada korišteno običajno pravo, ali su stvorila i svojevrsan sukob dva svijeta - učenoga i nepismenoga. Širi društveni učinak ovoga zakona očitovao se u ukidanju autonomije seljaka-vojnika te u postupnome strukturalnom mijenjanju krajiškoga društva u sprezi s ostalim vojno-upravnim reformama Marije Terezije.

Nakon izlaganja o reformi krajiških prava uslijedilo je izlaganje Ladislava Dobrice (*The Impact of Maria Theresia's Reforms on the State of County Courts in Slavonia and Croatia*) o utjecaju reformi na sudstvo u Slavoniji i Hrvatskoj. Važno je istaknuti da Marija Terezija nije provela direktnu reformu sudstva, ali je reformom administrativnoga sustava, napose osnivanjem Hrvatskoga kraljevskog vijeća, znatno oblikovala daljnji rad sudstva s obzirom da je zadaća novoosnovanoga Vijeća, između ostaloga, bila i prikupljanje informacija o stanju u sudstvu te podnošenje izvješća kraljici.

Posljednje izlaganje prvoga dana održao je Neven Kovačev predstavivši zajednički rad s Danijelom Vojakom: *Theresian Reform Efforts in the Regulation of the Socio-economic Position of the Roma in Croatia and Slavonia during the Second Half of the 18th Century* na temu položaja Roma u Habsburškoj Monarhiji i reformi koje je pokrenula Marija Terezija kako bi se njihov položaj regulirao. "Problem

Cigana” Marija Terezija pokušala je riješiti zakonskim putem te je na taj način, mijenjajući njihov etnički i društveno-ekonomski status, htjela asimilirati i integrirati njihovu specifičnu kulturu u habsburško društvo.

Drugi dan, koji je sadržavao treću sesiju (Obiteljske veze, društvene mreže i trajne slike), započeo je u prostorijama Hrvatskoga povijesnog muzeja izlaganjem Marine Bregovac Pisk (*Portraits of the Queen Empress Maria Theresia in North-western Croatia*) o portretima Marije Terezije. Bez posebnoga kritičkog osvrtu izlaganje se sastojalo od opisa slika i okolnosti nastanka slika te je poslužilo kao verbalna pratnja slikama koje su se mogle razgledati u dvorani u kojoj se održavala konferencija.

Slijedilo je izlaganje Anne Fabiankowitsch (*The Coronation of Maria Theresia as the “King” of Hungary in 1741*) u kojemu se autorica pozabavila prigodnim medaljama izrađenim za komemoraciju krunidbe Marije Terezije. Kao svojevrsna propaganda vladara medalje su puku prenosile određenu sliku vladara i tako poslužile stvaranju mita o njemu/njoj.

Prvi krug izlaganja zaokružio je Kristian Gotić izlaganjem o taliru Marije Terezije (*The Thaler of Maria Theresia – the World’s Most Famous Silver Coin*). Riječ je o kovanicama koje su imale, a u nekim dijelovima svijeta još uvijek imaju, važan utjecaj. Zbog svoje kvalitete (i kolonijalizma) ušle su u široku uporabu u Africi, a posebno u Etiopiji gdje su u uporabi i danas. Nakon prvoga bloka izlaganja uslijedilo je otvaranje izložbe portreta Marije Terezije, Josipa II. i izabranoga društva njihovih suvremenika.

Drugi blok izlaganja otvorio je Mislav Barić prezentirajući zajednički rad s Jelenom Borošak-Marijanović o zastavama iz doba Marije Terezije (*Flags from Maria Theresia’s Time at the Croatian History Museum*), koje su specifične jer je ikonografija na njima, zbog financijskih i vremenskih pritisaka, naslikana, a ne uvezena. Kolekcija zastava čuvanih u Hrvatskome povijesnom muzeju

također svjedoči o vojnim reformama koje je provela Marija Terezija.

Nakon zastava Stipe Ledić govorio je o odnosu Marije Terezije i Josipa II. kroz vizuru Josepha Keresztúrija („*M. Theresia: Infelix, sed adhuc tamen meo dignus amore Filius*“: *Maria Theresia’s Relations with Joseph II in the Context of His Hungarian Policy as Seen by Joseph Keresztúri*). Keresztúri je u svojem djelu književne i političke fikcije istražio vladavinu Josipa II. u formi izmišljenih dijaloga s njegovom majkom Marijom Terezijom. Njezin karakter i njezine riječi u ovome djelu stoje u oporbi prema Josipovim reformama, a iz nje zapravo progovaraju mađarski staleži. Time Keresztúri odnose Marije Terezije i mađarskoga plemstva, koje je bilo pogođeno reformama Josipa II., prikazuje idiličnima gradeći svojevrsan mit. Međutim, kako njezine napomene nisu jednoznačne, također traži i razumijevanje za politiku Josipa II.

Posljednje izlaganje održala je Anna G. Piotrowska (*The Gypsy Baron (1885) as a Musical Monument Remembering Maria Theresia? Facts, Issues, Controversies*). U njezinu izlaganju analizirana je opereta Johanna Straussa Mlađeg *Der Zigeunerbaron* kao djelo prepuno simbolike koje istodobno otkriva i gradi reputaciju Marije Terezije u 19. stoljeću. Izlaganje se osvrnulo na ulogu propagande i na probleme kolektivnoga sjećanja u Austro-Ugarskoj 19. stoljeća.

Međunarodnu znanstvenu konferenciju, koja je na interdisciplinarni, znanstveni i multimedijalni način u dva dana dostojno obilježila tristotu obljetnicu rođenja Marije Terezije, zaključio je Alexander Buczynski dirljivo nostalgичnim govorom o protoku vremena i pomalo nezasluženom izostanku veće pozornosti povjesničara prema habsburško-me nasljeđu u Hrvatskoj. Ovom konferencijom ta je historiografska praznina dostojno “zakrpana” za dohledno vrijeme.